

מראי מקומות - יומא

לז.

א. ומנין שבאנא

כתב הרמב"ם (תשובה א, א') וידוי זה מצות עשה, כיצד מתוודין אומר אנא השם חטאתי וכו'. והקשה המנחת חנוך (שס"ד, ה'), מנין להרמב"ם שנוסח זה הוא בכל הוידוים, הרי הגמרא לומדת מגזירה שוה לידוי של הכהן גדול ביום הכיפורים, ומנין שכל וידוי על כל חטא צריך להיות בנוסח זה. וכתב, שאולי הוא סובר שיש מכאן גילוי על כל וידוי שיהא דומה לידוי שכתבה תורה לגבי יום הכיפורים. ובספר ויקרא יצחק (לר' יצחק עטי', פ' ויחי, עמ' י"ב, ב') כתב, שמכך שאמרו האחים ליוסף 'אנא שא נא' אנו נוהגין שכשמתוודין אומרים תחינה 'אנא ה'."

ב. בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל

כתב הפרי חדש (או"ח קכ"ח, הובא בשיח יצחק כאן) להוכיח מכאן, שבשעה ששומע מי שאומר שם ה' אפילו אם אין זה ברכה צריך לענות 'ברוך הוא וברוך שמו', שהרי כאן הכהן גדול לא הזכיר בברכה, ומכל מקום אמרו 'ברוך שם', ולמדו זאת מהפסוק 'כי שם ה' אקרא'.

והשיח יצחק כתב לדחות הראיה, שעיקר הפסוק מדבר על ברכה, שהרי זהו מקור הדין לברכת התורה, ופירש רש"י בברכות (כ"א) שהמקור לברכת התורה הוא משום דבסוגייתנו למדו מפסוק זה של 'כי שם ה' אקרא', שכשאומר ברכה, הבו גודל, צריך לומר אמון, ומכאן שאמר משה ברכה על השירה. ומבואר ברש"י שעיקר הלימוד הוא לענות אמון על ברכות. ומה שנקט לשון 'קריאה' היינו לומר שכשאומר שם המפורש צריכין לומר אחריו ברוך שם, אבל אין מזה ראייה לאומר השם בלא ברכה, שצריך לענות ברוך הוא וברוך שמו.

ג. חנניה אחי רבי יהושע אומר זכר צדיק לברכה

כתב השיח יצחק, שהטעם שלא רצה ללמוד דין זה מהכתוב 'כי שם ה' אקרא' וגו', הוא משום שסובר שפסוק זה מדבר בשם המפורש, ואין ללמוד שאר אזכרות משם המפורש.

ד. הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו

בתפארת ישראל (יכין מ"ח) ביאר שלשה טעמים מדוע הלכו עם הכהן גדול. א. מפני שצריכים לומר לכהן גדול הגבה ימינך או שמאלך. ב. משום שהולך לכפר על הציבור על ידי השעיה, ולכך הוצרך להיות כמשה רבנו שאהרן וחור תמכו בידי. ג. לפי שבא עתה למזרח העזרה בין העם, ואין ראוי שילך יחידי.

ה. ושם שני שעירים

חקר המקדש דוד (כ"ה, ג), היכן עמדו השעירים בשעת

ההגרלה, וכתב, שבדברי התורה כהנים מבואר לכאורה שהיו בשער נקנור, וכתב לדון האם לאחר שנעשתה ההגרלה הכניסו את השעיר שלעזאזל לעזרה כלל. אבל כתב שמרש"י לא משמע כן, שכתב שהיו בחלל העזרה דכתיב לפני ה', אלא שלא היו בין האולם ולמזבח. והקשה עליו מהתורה כהנים שלא משמע כן, ולפני ה' היינו הפתח שכל באי העזרה נכנסו ויצאו, וכמו שכתב רש"י בסוטה (ח). אבל קושייתו מהתורה כהנים על רש"י אינה מוכחת, שהרי כבר כתב הגר"א שהוא טעות סופר בתורת כהנים, ובפירושו רבנו הלל על התורה כהנים ביאר דברי התורה כהנים שהיה כנגד שער נקנור, ולא בשער נקנור עצמו.

ו. וקלפי היתה שם

כתב השיח יצחק, שמצד הדין, גם כלי חול היה כשר לגורלות, ולא אמרו קלפי אלא כדי לעשות פומבי לדבר. ועל פי זה ביאר את מה שהרמב"ם הזכיר את דין הקלפי עם הדברים שנוהגים לעשות, ולא עם הדברים שהם מעיקר הדין. ועיין עוד בענין זה להלן בריש פרק טרף בקלפי (לט).

ז. אף הוא עשה מוכני לכיור

הקשה בחידושי הגר"ז (זבחים כ), כיצד היו משקעין את הכיור בלילה, הרי כיון שבדין בית הבחירה צריך שיהיה כיור וכנו, כשבליילה סילקו את הכיור, נמצא שאין כאן בית הבחירה שלם, והניח בצריך עיון.

ח. עשה מוכני לכיור

ביאר רש"י, שאין זה כבוד קדשים לפסול מים קדושים. ובברכת פריך (פ' קרח) הביא שיטת האבני מילואים (תשו' י"ח) שמדין משמרת תרומותי אסור לבטל תרומה ברוב, לפי שעל ידי הביטול שוב אין לו דין תרומה. ומסוגייתנו הוכיח הברכת פריך שלא כדבריו, שהרי מבואר בשיטה מקובצת (זבחים כ: אות ט"ז) שהטעם שאין המים נפסלים בלינה כשהם מחוברים למימי הבור, הוא משום שבטלה קדושתן, וממילא אין להם פסול לינה. הרי שמותר לעשות מעשה בידיים להפקיע קדושתן, כדי שלא יפסלו הקדשים. ובהערות להגר"ש דחה הראיה, שכיון שאם לא יעשו כן הרי הם יפסלו וילכו לאיבוד, שוב אין בזה כלל איסור של משמרת תרומותי, ואין ראייה שמותר להפקיע קדושתן כשאינם הולכים לאיבוד.

ט. עשה מוכני לכיור

לכאורה קשה, כיצד יכלו לשנות את תבנית הכיור ממה שהיה. ובמקדש דוד (ב', א') הוכיח מזה שלא היתה תבנית

מראי מקומות - יומא

לז. (המשך)

אפילו כלפי זה שצריכים להיות ראויים להיות חטאת אף אחר הגורל, אלא שהכהן גדול עושה הגורל, ועל ידי זה מברר איזה מהם עשהו הגורל חטאת, שנמצא שלמפרע משעת הגורל הוא קדוש לשם, אלא שקיים הדין שיהיו שוים בשעת הגורל גם כלפי יכולתם להיות חטאת, והשמיעונו שעל כל אחד נותן רק אחד, וכבר בשעת הגורל רק אחד ראוי להיות להשם.

יב. מאי מוכני אמר אביי גילגלא דהוה משקעא ליה כתב הרמב"ם (בית הבחירה ג', י"ח), שהמוכני היה כלי של חול כדי שיהיו המים שבו חול שלא יפסלו בלינה, שהכיוור היה כלי קדש ומקדש מה שבתוכו שאם לן נפסל. והשיג הראב"ד, שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל וכו' כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה (וכמו שביאר רש"י בסוגייתנו). וביאר הכסף משנה בכוונת הרמב"ם, שהמוכני היה כלי עגול סביב הכיוור והכיוור משוקע בתוכו וכשהיו רוצים היו פותחין פי אותו כלי והמים שותתין ממנו לכיוור כדי הצורך ראשון ראשון. ועיין שם מה שהקשה עוד סתירה בדברי הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (ה', י"ד) שכתב כרש"י והראב"ד, ועיין עוד בתוספות יום טוב (תמיד א', ד').

מיוחדת לכיוור, והיו יכולים לעשותו באיזה תבנית שירצו, ובזה ביאר מה שלא הזכיר הרמב"ם שיש איסור לעשות כתבנית הכיוור.

יג. המהלך לימין רבו הרי זה בור הגמרא הקשתה מכך שהסגן לימינו וראש בית אב לשמאלו. ותמה התוספות הרא"ש, שמא לא אמר רבי יהודה אלא באחד ההולך עם רבו, שודאי יש לו לילך לשמאלו, אבל כשהם שלשה, יש לרב לילך באמצע, והגדול לימינו והקטן לשמאלו, כמו שמצינו בעירובין (דד.). ותירץ, שיש לאמורא לפרש דבריו, ואם סבר שיש חילוק בין אחד לשנים, היה לו לפרש. וראה עוד במאירי ובן יהוידע.

יא. יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה וכו' רש"י פירש שאיזה שירצה יעשה לשם, והתוספות כתבו שאין לפרש כן, שהרי דרשו להלן שהגורל עשהו חטאת, ולרש"י נמצא שהשם עושהו חטאת. ובהערות להגרי"ש כתב ליישב דעת רש"י, שכשם שמצינו שהשעירים צריכים להיות שוים לגמרי, במראה וכו', היה הוה אמינא שצריכים להיות שוים